

natuur- en milieueducatie

kleuteronderwijs

De Mobiele Kinderboerderij

omschrijving van het aanbod

De mobiele kinderboerderij is een aanbod, bij voorkeur gekaderd in een themaweek rond natuur, milieu en/of voeding, voor de Nederlandstalige Brusselse kleuterklassen met als doel:

- de kleuters in hun eigen vertrouwde 'stedelijke' schoolomgeving laten kennismaken met neerhofdieren
- de kleuters respectvol leren omgaan met neerhofdieren
- de kleuters laten ervaren hoe neerhofdieren aanvoelen
- de kleuters aan de hand van doe-opdrachten, leren verwoorden wat de verschillen zijn tussen de neerhofdieren
- praktische ondersteuning voor ervaringsgericht leren, waarbij de leerkracht noch de kleuters de school moeten verlaten

educatieve activiteiten

Het Neerhof komt een halve dag naar de kleuterschool met een mobiele kinderboerderij: enkele neerhofdieren en doe-pakketten rond deze dieren. De activiteiten worden aangepast aan de leeftijd van de kinderen:

Voor de onthaal- en de 1ste kleuterklas:

Bart, de handpop vertelt en de boerin toont hoe je kleine dieren respectvol en correct behandelt. De kleuters gaan in kleine groepjes een neerhofdier betasten, ruiken, voelen, ... zelf ervaren hoe dit dier in de eigen handen voelt.

Voor de 2de kleuterklas

Er wordt ingegaan op de noden van een dier, de verzorging en de aandacht dat het vraagt, de voeding en het verschil met onze eigen voeding, het onderhoud van de vacht, ... vooral een bewust worden van de behoeften van het dier.

Voor de 3de kleuterklas

Er werden 3 projecten ter verdieping uitgewerkt. De leerkracht krijgt per thema een aangepast doe-pakket om in de klas het bezoek aan de mobiele kinderboerderij voor te bereiden.

De thema's zijn:

- het thema 'lichaam': dit atelier heeft als doel de zintuiglijke gewaarwording van de kleuters te stimuleren. Aan de hand van een actieve zoektocht leren de kleuters stapsgewijs zichzelf en de dieren beter kennen
- het thema 'Moeder-vader-kind': behandelt de levenscycli van de dieren. Hierbij zijn zowel de benaming van de dieren als de specifieke verzorging van de jongen belangrijk
- het thema 'soorten dieren': over verschillen tussen vogels en zoogdieren: uiterlijke kenmerken, biologische verschillen, sterktes en zwaktes van elke soort, de relatie tussen de verschillende soorten, voedingscycli, ...

pedagogische omkadering

didactisch materiaal

- de mobiele kinderboerderij met verschillende levende neerhofdieren
- doe-pakketten rond 5 thema's
- verzorgingsmateriaal: hooi, stro, voeders, ...
- een boer-handpop die de kleuters meeloodst op de mobiele boerderij

educatieve begeleiding

- een pedagogische Neerhofbegeleider coördineert het project
- de leerkrachten begeleiden zelf de kleuters; zij worden bijgestaan door de Neerhofbegeleider.

tijdstip schooljaar 2009-2010

organisator Het Neerhof vzw

Neerhofstraat 2

1700 Dilbeek

Tel. 02/569.14.45 Fax 02/569.26.51

neerhof@vgc.be

neerhof.vgc.be/activiteiten/scholen_kleuter.asp

contactpersoon Marc De Staercke

natuur- en milieueducatie

lager onderwijs (derde graad)

Educatief natuurbeheer

omschrijving van het aanbod

De leerlingen krijgen een PowerPoint les over natuur en landschappen door de eeuwen heen, milieuproblematiek, natuurbescherming en natuurbeheer. Deze les dient als uitnodiging om zelf de handen uit de mouwen te steken en te helpen bij het beheer van een nabijgelegen natuurgebied. Meestal staat takken ruimen of hooien op het programma, ook het eigen schoolterrein (mee)beheren kan. Nadien gaan de leerlingen op verdere ontdekking in het natuurgebied.

educatieve activiteiten

1. een PowerPoint presentatie: sterk interactief, met rollenspel en dialoog
2. een werkdag: samen leren werken, veilig werken met beheermateriaal, volgens een afgesproken stramien en met een bepaald doel
3. een wandeling met educatieve activiteiten
 - wateronderzoek: met zelfgevangen beestjes de waterkwaliteit onderzoeken
 - plantendeterminatie: de kinderen leren werken met een plantengids
 - luisteren naar geluid: natuurlijke geluiden vergelijken met andere
 - luisteren naar bomen en naar de sapstromen met de stethoscoop
 - spiegelkje kijken: kikkerperspectief versus vogelperspectief

pedagogische omkadering

didactisch materiaal

- een interactieve PowerPoint. Bij de natuurontdekking gaan de leerlingen zelf aan de slag met loupes, zoekkaarten voor waterbeestjes, zoekkaarten voor amfibieën, schepnetjes, loupepotjes, stethoscopen, plantengidsen, allerlei wondere zaken in de tas van de gids (schedels, wespennesten, dode vleermuizen, enz.)

educatieve begeleiding

- een educatieve medewerker van Natuurpunt Educatie vzw

tijdstip schooljaar 2009-2010
organisator Natuurpunt Educatie vzw
 Graatakker 11
 2300 Turnhout
 Tel. 0477/82.38.00
 rosan.heremans@natuurpunt.be

www.natuurpunt.be/nl/natuurbehoud/educatie/educatief-natuurbeheer_534.aspx
contactpersoon Rosan Heremans

natuur- en milieueducatie

basisonderwijs en secundair onderwijs

MilieuZorg Op School (MOS)

Scholen worden met diverse 'milieu-gerelateerde' problemen geconfronteerd: te hoge energierekeningen, vandalisme, te veel afval en zwerfvuil, waterspilling, te weinig groen op school en mobiliteitsproblemen in de schoolbuurt, enz.

Hoe pak je deze problematische situaties op een bevredigende manier aan voor alle gebruikers? MOS kan je helpen hierop een antwoord te vinden.

MilieuZorg Op School is een pedagogisch project van de Vlaamse overheid dat met een duidelijk stappenplan, i.s.m. zoveel mogelijk betrokkenen (leerlingen, leerkrachten en ouders, ngo's en lokale verenigingen, VGC en andere Brusselse overheden) de problemen in kaart brengt en oplossingen aanreikt.

Een school die met MOS begint, is nooit meer dezelfde want een MOS-school is aangenamer, avontuurlijker en gezonder om in te leren; ze gebruikt de ruimte optimaal – een stuk ongebruikt braakland wordt omgetoverd in een prachtige schooltuin – en daarnaast is MOS één van de middelen die de school ter beschikking heeft om haar werkingskosten te doen dalen. Meer en meer wint de overtuiging veld dat 'zorg voor het milieu' opbrengt en niet extra kost !

MOS biedt gratis educatief materiaal en begeleiding aan, aangepast aan het niveau van de leerlingen: van kleuterklas tot hogeschool! Al het aangeboden materiaal past volledig binnen de vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen.

Het MOS-project wordt gecoördineerd en begeleid via een samenwerking tussen het departement Leefmilieu, Natuur en Energie van de Vlaamse Gemeenschap, de provincies en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Didactisch materiaal:

MOS-BASISONDERWIJS

- de MOS-handleiding met milieubeleidsverklaring, methodiek, milieuenquête, stappenplan, jaarkalender en een zelfevaluatieformulier
- de themabundels 'Afvalpreventie', 'Natuur op school', 'Water', 'Verkeer' en 'Energie', met achtergrondinformatie, een overzicht van mogelijke acties, een selectie van educatieve materialen en MOS-schakels (buitenschoolse activiteiten)
- bijkomend educatief materiaal: de 'Technische handleiding voor een groene school' en het 'Werkboek basisonderwijs' (i.s.m. WWF & Velt)

MOS-SECUNDAIR ONDERWIJS (GROENE SCHOOL)

- 'Een goede cocktail is het lekkerst' of het 'Praktijkboek MOS-secundair': het werd speciaal geschreven om met duidelijke voorbeelden en achtergrondinformatie de weg te wijzen naar een duurzame MOS-school. Mag niet ontbreken in de MOS-kast !
- de themabundels 'Energie', 'Afval', 'Mobiliteit' en 'Water' en 'Vergroening'
- bijkomend educatief materiaal: webtoepassingen bij de themabundels, MOSkey, meetinstrumenten, 'Technische handleiding voor een groene school' en 'Werkboek secundair onderwijs' (i.s.m. WWF & Velt)

MOS-NETWERK

In de nieuwsbrief 'Mosterd', tweemaal per jaar in alle scholen bedeed, en op de website www.milieuZorgOpschool.be wordt up-to-date informatie over MOS in Vlaanderen, het Brusselse hoofdstedelijke gewest en over milieuzorg bij onze burens gegeven. Maak er gebruik van om wat je goed doet, ook te tonen.

natuur- en milieueducatie

basisonderwijs en secundair onderwijs

Natuureducatieve ateliers en leerpaden

De vzw Inverde, opleidingen bos-, groen- en natuurbeheer, is gehuisvest in het kasteel van Groenendaal, in wat één van de belangrijkste toegangspoorten tot het Zoniënwoud wordt.

omschrijving van het aanbod

Het educatieve aanbod van Inverde bestaat uit verschillende ateliers rond het thema bos, aangepast aan de leeftijd:

educatieve activiteiten

1. Kabouterpad (kleuters, 1ste & 2de leerjaar)

De kleuters gaan op stap met een boskabouter als gids. Aan de hand van een verhaal en spelletjes rond het leven van de boskabouter, maken zij speels kennis met het bos en zijn bewoners.

2. Sloompje slak

Sloompje slak gaat op zoek naar de fluisterende boom. Onderweg leert ze alles over het bos en de familie slak.

3. Konijnenpad (kleuters, 1ste & 2de leerjaar)

Tocht in het bos met een boskonijntje als gids. Met andere konijntjes leert het de kinderen hoe konijntjes en andere dieren leven en wonen in het bos.

4. Rein en de dieren (3de en 4de leerjaar)

Op stap met Rein, een jongen die dicht bij het bos woont. Hij vertelt hoe de dieren er leven. Sommige hebben scherpe ogen, andere moeten het hebben van hun geurzin. Met opdrachtjes nemen de kinderen de rol van de dieren over.

5. Drama in het bos (3de en 4de leerjaar)

Als echte speurneuzen trekken de leerlingen het bos in op zoek naar sporen. Dit atelier leert sporen zoeken en herkennen. Allerlei opdrachten brengen de leerlingen dichterbij de ontknoping van een drama.

6. Oriëntatietechnieken (4de tot 6de leerjaar)

Nooit meer verdwalen in het bos. Met kompas, kaart en andere technieken leer je je oriënteren. Kaartlezen doen we voortaan zonder problemen.

7. Wonen in het bos (lager onderwijs)

Wonen, samenwonen, het lijkt wel de gewoonste zaak op de wereld. De natuur is één schouwspel van wonen. Grote en kleine organismen, planten en dieren, ze kunnen niet zonder elkaar. De moeite waard om wat verder op in te gaan.

8. Leven in de poel (lager onderwijs)

Zonder water geen leven. Sommige dieren brengen er het grootste deel van hun leven in door. Aan de hand van waterstalen gaan de kinderen zelf de kwaliteit van het water na en leren ze welke diertjes er allemaal in de poelen leven.

9. Roofvogels en braakballen (lager onderwijs)

Door het uitpluizen van braakballen leren de kinderen wat er zoal op het menu staat van roofvogels.

10. Dood hout brengt leven in het bos (lager onderwijs)

Dood hout is heel belangrijk voor een bos. Een dode boom is als het ware een groot flatgebouw met vele kamertjes. In dit atelier leren de kinderen de ganse levenscyclus kennen van een gezonde boom tot humus.

11. Crea-activiteiten

Knutselen met natuurlijke materialen, bosspel, nestkasten bouwen.

12. Dag Bomen (lager onderwijs + middelbaar onderwijs)

Op naam brengen van bomen, waarbij alle zintuigen worden ingeschakeld, zowel het zicht als de geur- smaak- en de tastzin. De kinderen leren ook het volume van een boom, de boomhoogte, de kroonoppervlakte, enz. berekenen.

pedagogische omkadering

didactisch materiaal

Er wordt gebruik gemaakt van verschillende didactische materialen:

- loepen en loepenpotjes, verrekijkers
- educatieve fiches, afhankelijk van het thema
- braakballen (atelier roofvogels)
- zoekkaarten (bomen, bodemdiertjes, paddestoelen)
- materialen voor bodem- en wateronderzoek
- houthakkerskruis en hoogtemeters
- allerlei knutselmaterialen

educatieve begeleiding

- alle ateliers en leerpaden worden begeleid door erkende natuurgidsen met ervaring in het begeleiden van natuureducatieve ateliers voor kinderen.

tijdstip	schooljaar 2009-2010
organisator	vzw Inverde, opleidingen bos-, groen- en natuurbeheer Duboislaan 1B 1560 Hoeilaart Tel. 02/658.24.80 Fax 02/658.24.95 mia brankaer@lne.vlaanderen.be www.inverde.be/inverde/bosmuseum - natuurateliers
contactpersoon	Mia Brankaer

natuur- en milieueducatie

basisonderwijs, secundair onderwijs

Educatief programma voor schoolgroepen in het Museum voor Natuurwetenschappen

omschrijving van het aanbod

Het Paleolab is een informele leeromgeving waar leerlingen ontdekkend kunnen leren met behulp van 30 interactieve modules, die probleemoplossend werken bevorderen om op informele wijze, niet gestuurd, spelend te leren. De ruimte sluit aan bij de nieuwe dinogalerij en behandelt inhoudelijk aansluitende thema's zoals paleontologie (fossielen) en geologie. In het paleolab is ook een rustzone voorzien met lees- en vertelhoek.

educatieve activiteiten

De activiteiten zijn verdeeld over drie subthema's:

1. (voorbereiding) veldwerk:

effecten van winderosie observeren, groeiringen analyseren, een geologische kaart van België samenstellen met de juiste fossielen, een afdruk van fossielen maken in plasticine, fossiel uit bodem vrijmaken, fossielen determineren, fossiele onderdelen herkennen en onderscheiden van nepfossielen

2. onderzoek en labowerk:

tanden van vleeseter/planteneter in een gebit plaatsen, fossielen bij het juiste model plaatsen, fossielen bij het juiste equivalent van het recente dier plaatsen, fossielen ingebed in amber observeren en rangschikken, echt dinobeen analyseren, mineralen ordenen met behulp van UV-licht, mineralen koppelen aan gebruiksvoorwerpen, mineralen herkennen

3. reconstructie en interpretatie:

huidstructuur van de dino op een figuur aanbrengen, de structuur van een fossiel kopiëren, figuren van prehistorische dieren maken met de origami/tangram techniek, dinonamen etymologisch reconstrueren, een dinoskelet ineen puzzelen, een figuur van een mammoet reconstrueren, een tekening van een oervogel kopiëren met een lichtbak, voetsporen van dino's nabootsen, fouten zoeken in een figuur, verkleden in prehistorische mens.

pedagogische omkadering

didactisch materiaal

- in het Paleolab zijn er 30 modules gerangschikt in eilanden en een vertelhoek. Per module is er instructie en informatie, authentieke fossielen en replica's, materiaal voor observatie en experimenten, audiovisueel materiaal en leesboekjes.

educatieve begeleiding

- een animator begeleidt schoolgroepen op vraag: deze stelt de inhoud voor, de mogelijkheden en moeilijkheidsgraad per leeftijdsgroep, legt de instructies uit en helpt waar nodig.

tijdstip schooljaar 2009-2010
organisator Museum voor Natuurwetenschappen - educatieve dienst
 Vautierstraat 29
 1000 Brussel
 Tel. 02/627.44.44 Fax 02/646.44.66
 ann.venmans@natuurwetenschappen.be
 www.natuurwetenschappen.be/educa
contactpersoon Ann Venmans

natuur- en milieueducatie

basisonderwijs secundair en hoger onderwijs

“Milieuzorgcampagne van Leefmilieu Brussel-BIM”

kant-en-klare projecten en gratis vormingen en materialen

omschrijving van het aanbod

De leerlingen in contact brengen met milieuzorg, hen kennis bijbrengen rond de verscheidene thema's en hen uitnodigen tot milieubewust gedrag. Een voortrekkersklas kan acties opzetten naar de hele schoolgemeenschap

educatieve activiteiten

voor het basisonderwijs

- Campagne ‘Het milieu beleven op school’

De projectoproep richt zich telkens tot één klas: ‘papier’, ‘energie’ en ‘water’ vanaf het 3de leerjaar. Deze klas wordt voortrekkersklas in de school en krijgt 3 tot 4 animaties, die van het begin worden vastgelegd. De school verbindt zich tot het beleggen van een overleg als start van het project en tot het steunen van de voortrekkersklas in haar acties. Voor ‘energie’ en ‘papier’ krijgt de klas een pedagogisch dossier en leerlingenboekje, voor ‘water’ enkel een pedagogisch dossier.

- Campagne ‘de energie-uitdaging’

De hele school engageert zich tot een actieve inzet om effectief energie te gaan besparen. Een voortrekkersklas (vanaf 4de leerjaar) krijgt een vormingstraject.

voor het secundair en het hoger onderwijs

- Campagne ‘Het milieu voor jongeren van 12-20 jaar’

- **Ecologische voetafdruk:** een vorming van 4u. De leerkracht krijgt ook een pedagogisch dossier. De klas kan hulp krijgen om acties te ondernemen in de school.
- **Water:** twee vormingen van telkens 2 u. De klas kan daarna ondersteund worden om acties te ondernemen in de school.

- Campagne ‘de energie-uitdaging’ (secundair onderwijs)

De hele school engageert zich actief om ook effectief energie te gaan besparen. Het team wordt gecoacht om een programma rond energie op te zetten.

Scholen schrijven zich uiterlijk eind juni voor de projectoproepen in. Secundair onderwijs: 1ste oproep tot eind juni, 2de oproep in september indien nog niet volzet. Meer informatie: www.greenbrussel.be

pedagogische omkadering

didactisch materiaal

- gratis didactisch materiaal; Bijkomend materiaal kan gratis ontleend worden via het documentatiecentrum van GREEN Steunpunt Brussel.

educatieve begeleiding

- door een educatieve projectbegeleider.

tijdstipschooljaar 2009 – 2010

organisator GREEN vzw
Edingburgstraat 26
1050 Brussel
Tel. 02/893.08.09 gsm 0473/96 85 04
kris@greenbelgium.org
contactpersoon Kris Van Ingelghem